

PORTRETTE

«Man skal ikke være sur, men enten sint eller begeistret»

Torgeir Bruun Wyller sitter så trygt at han kan tillate seg å være rampete. Nå skal overlegen fra Nordstrand snu Helse-Norge opp ned.

Helserabulisten

Tekst: Line Madsen Simenstad
Foto: Siv Dolmen

Han likner ingen rebell. La det være sagt. Torgeir Bruun Wyller ser i grunnen ut som det han er: en professor og overlege, godt plassert i systemet hos Nord-Europas største sykehus. Men la deg ikke lure. Nå skal Wyller – og alle helsearbeiderne i den omfattende «helsetjenesteaksjonen» – ta makta tilbake; ned på gulvet, vekk fra ledere og byråkrater. Sommeren har kommet over natta, og Ullevål sykehus ser nesten idyllisk ut, der vi trækker rundt på den enorme campusen på jakt etter en god fotobakgrunn. Wyller har tatt på seg sandaler og er fornøyd med å tilbringe litt av arbeidsdagen utendørs. Han myser mot sola og poserer som fotografen befaler.

– Tenk på noe hyggelig, sier fotografen.

– Jaha.
– Hva tenker du på, da?
– Jeg tenker at jeg er om bord på båten.

Fotoseansen er over, og vi blir med opp på kontoret. Wyller har kontor borterst på sykehuset, øverst på et loft, innerst i en korridor. Til gjengjeld har han innredet arbeidsrommet hyggeligere enn de fleste akademikere tar seg bryet med. Bestemors røde sofa er båret opp, bokhyllene er i tre og bordet har duk. Når Wyller ikke har vakt på geriatriposten, sitter han her og forsker på sykdommer hos gamle mennesker. Han elsker jobben sin, og det er nettopp derfor han har blitt en opprører.

– Helsetjenesteaksjonen består av folk som brenner for at helsevesenet skal fortsette å være bra. Vi tror at når vi har et godt helsevesen i dag, er det på tross av, heller enn på grunn av de grepene som tas ovenfra, sier Wyller.

Noe bobler under overflaten i Helse-Norge. Ansatte fra alle lag i helsevesenet er i ferd med å reise seg mot en stadig mer byråkratisert og topptung helsetjeneste. De krever radikale omlegginger. Sykehusstyrene skal vekk, de regionale helseforetakene skal vekk, byråkratiet skal slankes og tilliten mellom arbeidere og ledere skal gjenopprettes. Wyller ser for seg en pyramide, og den vil han snu på hodet.

– Hvem er viktigst i helsetjenesten? Jo det må være pasientene. Hvem er

da nest viktigst? Jo, det må være de som behandler og gir pleie til pasientene. Resten er støttefunksjoner. Vi trenger selvfølgelig at noen passer på at vi får lønn, at gårdsplassen blir feiet og husene vedlikeholdt, men primæroppgaven skjer i møte mellom pasienter og behandlere. Administrasjonen burde spørre hva skal vi gjøre for å kunne legge til rette for at dere skal gjøre jobben deres på best mulig måte. Men det er ikke det som skjer. Det heter selvfølgelig det i festtaler, men i virkeligheten er systemet blitt forferdelig topptungt.

Wyller vakte stor oppsikt – både innenfor og utenfor Helse-Norge – da han for et par år siden skrev kronikken «det vanstyrte sykehus» i Aftenposten. Her ga han uttrykk for den store misnøyen med prosessen rundt sammenslåingen av Oslo-sykehuse- ne. Mailer og sms-er strømmet på. Kolleger ga ham sin fulle støtte, men uttrykte samtidig forundring over at han turte å gå ut offentlig med meningene sine.

– Jeg har etter hvert blitt litt rampete jeg da, sier Wyller og ler.

– Jeg gjør som jeg vil og kan tillate meg å gjøre det fordi jeg har blitt litt senior i systemet og er både ansatt hos sykehuset og universitetet. Men er du en ung doktor eller sykepleier uten fast stilling kan du ikke tillate deg det. Da er du tvunget til å være lojal mot systemet.

– Er du rampete av natur?
– Nei jeg er egentlig ganske skikkelig.

– Du var ikke opprørsk i skoletida?
– Jo, ja, egentlig. Da jeg gikk i sjette klasse hadde vi en aksjon for å få nye doer på skolen. De luktet forferdelig vondt og var dårlige, og skolesjefen hadde lovet i mange år at vi skulle få nye. Så jo da, jeg har det kanskje litt i meg.

– Fikk dere nye doer da?
– Jada, de kom. Men etter at jeg hadde begynt på ungdomsskolen.

Ennå er helsetjenesteaksjonen i sin spede begynnelse, men den har fått mye medieoppmerksomhet, og antallet som har meldt sin interesse er firesifret, forteller Wyller. Aksjonen er et forsøk på å løfte diskusjonen rundt kantinebordene i Helse-Norge ut i offentligheten og inn i maktens

«Jeg er flasket opp med en glede over teoretisk kunnskap»

TORGEIR BRUUN WYLLER

Alder: 53

Sivilstatus: Gift, tre barn

Bakgrunn: Geriatriker, overlege og professor ved Oslo universitetssykehus. Har gjort seg bemerket som kritiker av styringen av Sykehus-Norge.

Aktuell med: En av initiativtakerne til «helsetjenesteaksjonen».

korridorer.

– Det vi ser nå er at folk blir lei seg og resignert og noen slutter. Mange tilpasser seg, og det som skjer når man står i skvis mellom pasienten og signalene ovenfra er at man toner ned sine etiske normer. Hvis vi mister de mest dedikerte, og de som er igjen slutter å være dedikerte, vil vi over tid tape mye.

– Noen blir lei seg, noen resignerer. Hvordan reagerer du?

– Jeg har ikke anlegg for å bli lei meg. Jeg pleier å si at man skal ikke være sur, men enten sint eller begeistret. Jeg prøver å leve etter det. Jeg er ganske entusiastisk. Det er en av mine styrker, at jeg kan brenne veldig for noe. Og så kan jeg av og til – ikke så ofte – bli skikkelig sinna.

En ting som opprører Wyller er forventningene til at legene skal lære seg å stille «smarte diagnoser», det vil si å sette de diagnose som genererer flest penger til avdelingen.

– Blir du overrasket over å se deg selv i den rollen som opprører som du er i nå?

Wyller tar en tenkepause før han svarer.

– Nei egentlig ikke. Jeg kommer fra en familie hvor folk alltid har vært samfunnsengasjerte. Jeg er skikkelig, men jeg har et ideal om å være engasjert i ting som er viktige.

Wyller-familien er en familie som har satt spor. Klikker du deg inn på Wikipedia-artikkelen om Torgeir Bruun Wyller, oppdager du fort at de fleste av slektningene hans også har gjort seg fortjent til en artikkel i nettleksikonet. Brødrene er legen Vegard Bruun Wyller (som også er

aktiv i helsetjenesteaksjonen) og teologen Trygve Wyller. Faren er statsvitenskapsprofessoren og motstandsmannen Thomas Christian Wyller, og moren, Kari Bruun Wyller er aktiv «eldreopprører». Og går du lenger bakover finner du høyesterettsadvokater, filosofer og fylkesleger.

Å ta høyere utdanning ble et naturlig valg.

– Det var ikke noe press, tror jeg, men det er klart at jeg er flasket opp med en glede over teoretisk kunnskap og ingen store forbilder som er fryktelig flinke praktisk, kanskje. Veldig tidlig tror jeg ikke jeg reflekterte over noe annet enn å fortsette med utdanning.

Som ung medisinerstudent valgte Wyller seg gamle mennesker – geriatrien – som felt. Et uvanlig valg på den tida. Wyller forteller engasjert om sin fascinasjon for faget, om kompleksiteten i sykdomsbildet hos et gammelt menneske som feiler mange ting på en gang og hvordan man hos de gamle så tydelig ser at skillet mellom kropp og psyke «bare er tull». Men det ligger mer enn faglig fascinasjon bak yrkesvalget.

– For meg ligger det også moral og politikk i dette. Jeg synes det er så mye dårlig behandling av eldre mennesker, som skyldes dels kunnskapsløshet og dels aldersfordommer. Samhandlingsreformen er et nærliggende eksempel. Å gå inn i dette feltet og bidra til å spre kunnskap og arbeide for bedre kvalitet på eldreomsorgen er et moralsk engasjement.

Det har skjedd noe med samfunnet vårt som Wyller ikke liker, han kaller det «alderssegregering».

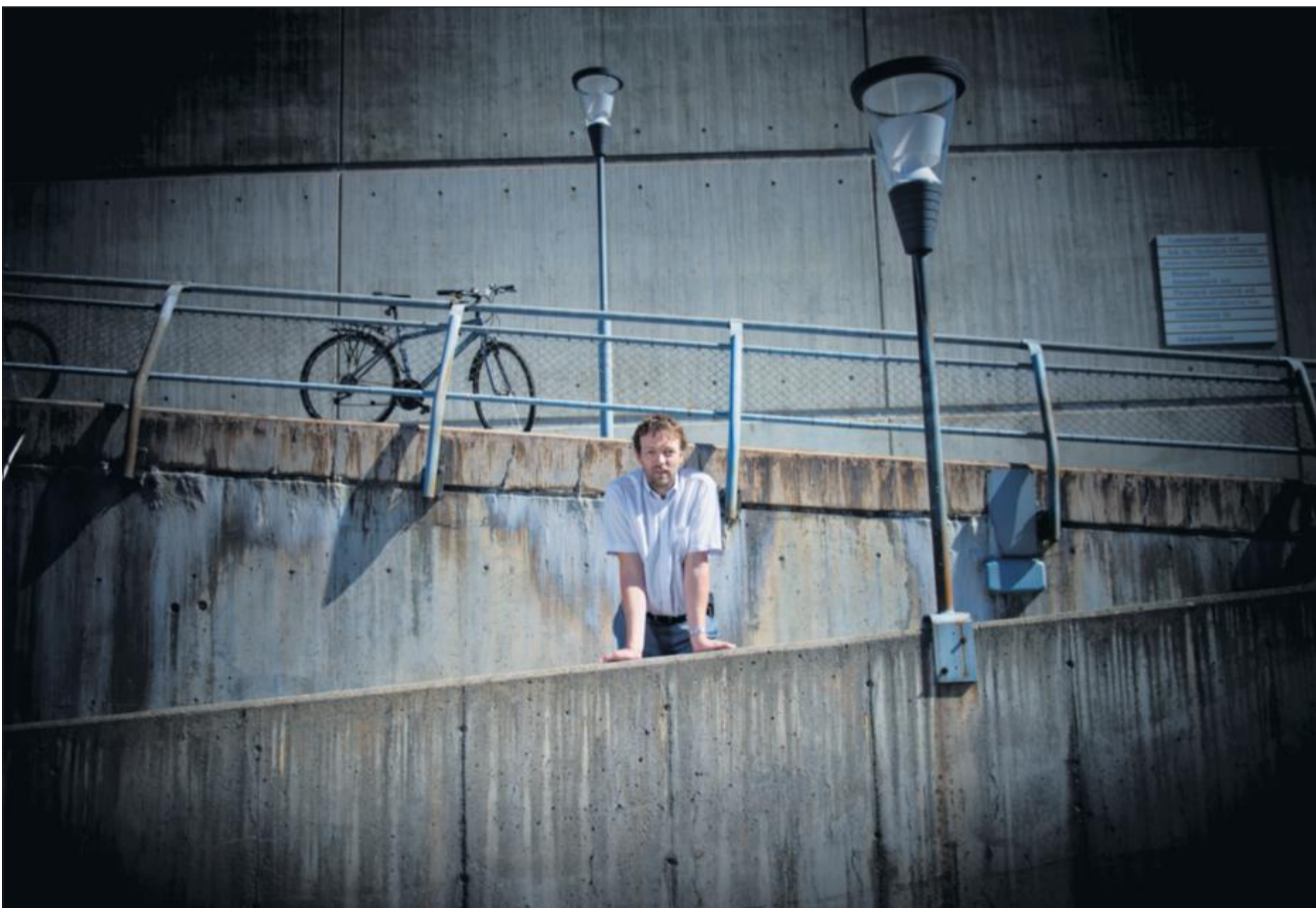
– Barna er i barnehage hele dagen, og de gamle skal tas hånd om av samfunnet, og de unge dyrker seg selv og hverandre i sin egen ungdomskultur, og det som egentlig betyr noe er noen få tiår fra man er 30 til man er 60 år og er yrkesaktiv. Jeg ser ganske mange problemer med denne utviklingen og tenker at det er viktig med tettere kontakt og forpliktelser mellom generasjonene.

Wyller tar denne tankegangen på alvor og har valgt å leve på en litt annen måte enn det som er vanlig i dag. Lenge før pappapermens tid, valgte Wyller å være hjemme med barna da de var små, og i perioder jobbet både han og kona deltid.

– Jeg er i opposisjon mot forestillingen om at den høyeste lykke er en

Fortsetter på neste side

Fortsettelse
fra forrige side

kjernefamilie hvor begge to er i jobb hele dagen, og barna er tatt hånd om av samfunnet så stor del av sin våkne tid.

Wyller bor i et stort hus på Nordstrand i Oslo, som i tillegg til å huse hans egen kjernefamilie, også huser hans mor og hans bror. Generasjonsboligen har vært i familien siden 1910. Bosituasjonen gjorde at Wyller fikk oppleve sin egen fars aldring, sykdom og til slutt død på nært hold.

– Han hadde en del plager og trengte mye hjelp på slutten, så vi kom hverandre ganske nært. Det har vært en viktig erfaring å være så tett på en som fikk geriatriske utfordringer. Det ville vært feil å si at det var interessant, for det var veldig tøft å se ham bli sykere og sykere, men det har gitt meg noe som fagperson, forteller Wyller.

Farens plager ble en eksemplifisering av teoretisk kunnskap Wyller hadde fra før av, og som han hadde dosert til studenter utallige ganger.

– For eksempel så jeg tydelig at det faktisk stemmer dette med sammenhengen mellom kroppslige plager og mental funksjon. I geriatrien er det elementært at kropp og sjel henger sammen. Dette har jeg snakket mye med studenter om, men med faren min ble det selverfart.

– I jobben din møter du mange mennesker i siste fase av livet. Blir du selv redd for å bli gammel og dø eller virker det andre veien?

– Jeg tror heller det virker andre veien. Jeg er ganske optimistisk på vegne av faget. Vi har mange virkemidler til å hjelpe folk leve et godt liv til tross for sykdom. Det viktigste for hvordan gamle folk har det er imidlertid ikke geriatrien, men hvilke relasjoner man har til sine nærmeste.

Her kommer igjen det vi snakket om med storfamilien. Det å leve i en familiesituasjon hvor man gir og tar etter behov gir meg et håp om at det vil være noen der som tar vare på meg når jeg får behov for det.

Vi har snakket om jobben, det politiske engasjementet, familiebakgrunnen og generasjonsboligen, men det er noe Wyller har lyst til å snakke om, som egentlig går som en rød tråd gjennom alt sammen; den kristne troen.

– Utover at jeg er geriater og professor, har hytte, kone og barn og er helsetjenesteaktivist, er religionen noe som er viktig for meg.

Helstjenesteaksjonen er på ingen som helst måte religiøst forankret, understreker Wyller. Men for ham personlig er troen en viktig inspirator for engasjementet.

– Hvis man velger å forankre sin moral i et kristent livssyn er det noen veldig tydelige imperativer, med omsorg for de svake og barmhjertighet. Det er noen grunnleggende etiske føringer der, som vel å merke ikke er spesifikt for kristendommen, men som deles både med de andre store verdensreligionene og med humanetikken. Alle har hørt om den barmhjertige samaritan. For enkelte er det kanskje blitt en klisje, men noen av de grunnleggende imperativene i kristendommene ligger i noen sånne enkle bud.

– Så arbeidet ditt er en måte å sette

EGENMELDING

Siste kulturopplevelse: Det siste som gjorde virkelig inntrykk var «Peer Gynt» i friluft på Fornebu i fjor sommer.

Forbilde: Mange. Foreldrene mine, Knut Laake, som var min forgjenger og veileder, og de fantastiske folkene i Helsetjenesteaksjonen.

Hva leser du daglig: Fagbøker. Prøver å lese litt skjønnlitteratur på senga.

Ditt lydspor: Odd Børretzen.

Det verste du vet: E-poster fra administrasjonen med irrelevant og hodeløst innhold.

Hva er det folk ikke vet om deg: Jeg bader hver gang jeg er på hytta, uansett temperatur i vannet.

troen ut i live på?

– Ja, det vil jeg si. For meg har det å jobbe for pasienter, formidle kunnskap og forske, og det å arbeide for å ta vare på et godt helsevesen kanskje det samme etiske utgangspunktet. Jeg forsøker å holde fast ved at mennesker har et kall. Det høres gammeldags ut, men hvis du med kall mener at et menneske har en oppgave, at man skal bidra til at verden blir et godt sted å leve, at ikke alle bare skal gjøre det man synes er kult, men at man bidrar til verden ut fra de forutsetningene man har fått, så er det et slags kall.

«Jeg er veldig tilbakeholden med å hente troen min fram i møte med enkeltpasienter»

Wyller tar språklige forbehold når vi snakker om dette, bruker ord som «gammeldags» og «klisje». Sånn blir det, men det er synd, synes han, at det er blitt så vanskelig å snakke om de store spørsmålene i livet.

– I de fleste andre samfunn i verden enn Nordvest-Europa er det en selvfølgelighet at man er opptatt av religiøse og eksistensielle spørsmål, og jeg synes det er synd at det er et slags siste tabu hos oss. Det er liksom ikke helt stuereint å snakke om. Det er et tap at vi har mistet et språk for det. Kirka har et språk for denne typen spørsmål, men veldig mange mennesker føler at det ikke er deres språk. Om det er Kirkas feil eller folks feil skal jeg ikke ha så sterke meninger om, men det er synd at det er sånn.

– Gir din tro og det språket som følger med deg en fordel når du møter mennesker som går mot slutten av livet?

– Jeg tror det er en fordel for meg – en støtte og en ressurs. Men jeg er veldig tilbakeholden med å hente det fram i møte med enkeltpasienter, annet enn de få enkeltpasientene som eksplisitt tar det opp selv. Da kan jeg tørre å stå for et livssyn, men ellers er jeg fryktelig redd for å skulle utnytte det at mange av mine pasienter mot slutten av livet og er i en svak posisjon til den minste form for påvirkning.

Intervjuet nærmer seg slutten, og det gjør også arbeidsuka til Torgeir Bruun Wyller. Han skal på hytta med familien. Men, forsikrer han, jeg får tak i ham på mail om det skulle være noe. Han tar aldri helt fri, og det vil han heller ikke.

AKKURAT NÅ

Skrik

Mellom primalskrikende kvinner som er på vei til å bli mødre og det første skriket fra et nyfødt barn er det stille.

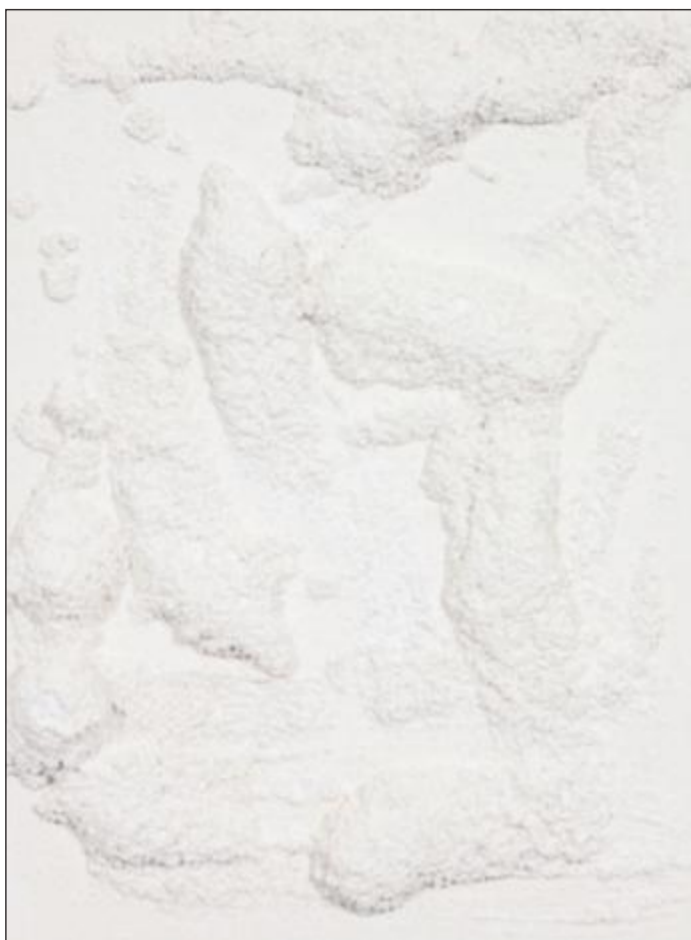
Utsikten fra fødestua på Ullevål sykehus (på den ene siden av korridoren) er ut mot Nordre gravlund. Her blir livet til på den ene siden av veien, og avsluttes på den andre siden av veien. I mellomtiden skal de nyfødte gå mange omveier før de ender opp på gravlundene. Kanskje også innom fødestua selv en gang, og lytte til denne stillheten mellom de store og de små skrikene.

Vårt første barn ble født til lyden av Nick Caves storslåtte og lavmælte «Boatmans Call» fra 1997 og skriket fra sin mor. Stillheten før og stillheten etterpå er likevel det som gjør mest inntrykk. Bevisstheten om at det snart er en ekstra person i rommet, et ferskt menneske, en potensiell verdensborger. Og etterpå det sterke møtet med dette mennesket, som skriker litt, griner litt, puster for første gang, innsauset i blod og gjør.

Før dette øyeblikket inntreffer, står man på gangen og lurte på hva faen det er som skjer. En jordmor kommer bort og tilbyr deg et valg. «Vil du ha gul eller rød saft?» Der og da føles det som et av livets største spørsmål. Selv om jeg aldri har smakt gul saft eller interessert meg for det, er kanskje dette tidspunktet for å gjøre om på alt og prøve noe nytt?

I øyeblikket etterpå, med det lille ferske mennesket liggende på mors mage for aller første gang, er det som om alt plutselig gir mening og alle brikker faller på plass. Aleine i vår egen lille boble som nybakt familie, sammen med Nick Cave:
«I think of you in motion / And just how close you are getting / And how every little thing anticipates you / All down my veins my heart-strings call / Are you the one that I've been waiting for?»

Pilen

Eriksson Galleri Riis i Oslo presenterer sin syvende utstilling av den svenske kunstneren Andreas Eriksson (f. 1975). Utstillingen «Recur» består av gipsrelieffer. Her «Uten tittel», 2012, gips, 59,8 x 44,5 x 8,5 cm.

Perspektiv

Burger King Salomo

Dette var tenkt å skulle bli en distrikts-norsk vårtekst om sønn og far på vei over tunet i jubelen fra tusen migranter, «kommet nu tilbake, synger alle dage». Allerede mens sønnen lå slumrende i benken ved kjøkkenbordet og far smurte matpakke, lød de skjønneste storspovetoner fra våtmarka vest for gården, så barnet våkna og kjapt tastet seg inn på «Fuglelyder.net» for å få avklart om faderen har greie på det han sier at han ornitologisktonalt har greie på.

Og så, i P2-nyhetene halv sju, dukker det opp to meldinger som begge dreier seg om flyt over landegrensene. Begge har med valgløfter å gjøre, og innebærer forslag om nye lover. En for de fattige, en for de rike. Lex romanis og lex kapitalis, for å si det sånn. Den første var om romfolket. Faktisk snevet av en gladnyhet, ettersom det dreide seg om at Erna ikke får støtte fra KrF og Venstre i promoen sin om tiggerforbud i et blåstyrt Norge.

Den andre meldingen hadde kanskje opprinnelig også vært i nærheten av en gladnyhet, men ikke nå. Nå var den modifisert slik at de store fiskene slipper unna. Ikke helt uvanlig i økonomisk lovgivning. Internasjonale selskaper som Coca Cola, Nestlé, Burger King, Peppes Pizza, Starbuck, Amazon og ikke minst Google, betaler nesten ikke skatt her i landet. Og Stoltenberg sa entusiastisk i sin 1.mai-tale på Youngstorget at dette var en uting som «vi» (!) måtte få slutt på.

En hverdagsmorgen noen dager senere, da de store ords høytid var over, kom rettelse-ny-melding-hør-hør:

Selvfølgelig skal dette mulige lovforslaget IKKE berøre de ovennevnte store, men muligens hvissomattedersomatte noen av oljeselskapene som opererer i Nordsjøen. Det er forskjell på Kong Salomo og Jørgen Hattemaker.

Om jeg er for et forbud mot tiggere? Nei. Først og fremst fordi hvis tiggere utvises, slipper Norge unna problemet med å integrere romfolk-migranter i en rimelig streit samfunnsorden hvor du jobber og tjener penga dine og betaler en tredjedel i skatt til sjukehus og aldershjem og skoler og veier og kollektiv transport. Tiggere som hovednæringsvei holder ikke helt. Uansett om det har vært vanlig i generasjoner. Den samme skattemorale bør selvfølgelig gjelde også for Cola og Google. Nemlig.

Ps. Sjekk «Fuglelyder.net».

Thorkild Thorkildsen,
snekker og lærer
thorkildsen@gmail.com

Facebook gjør deg syk i hodet skal vi tro israelske forskere ved Universitetet i Tel Aviv. Den danske avisen Ekstra Bladet skriver om en ny rapport som viser at Facebook kan være skyld i psykotiske episoder, vrangforestillinger og angst for ansikt-til-ansikt-samtaler. Så gjenstår det å se hvor mange som «Liker dette».